תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · בעל המאור

המאור הגדול על עבודה זרה

רבנו זרחיה הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

המאור הגדול על עבודה זרה

רבנו זרחיה הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/המאור-הגדול-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ד: 5
דף ח: 5
דף יח: 6
דף כ: 6
דף כב: 6
דף כג: 7
דף כד: 7
דף כח: 8
דף ל: 9
דף לא: 9
דף לב: 10

דף ב:

אמר רב הונא ברי' דרב יהושע האי מאן דלא ידע שני בשבועי לישיליה לתנא דסדר עולם כמה חשיב ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ולשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי ונחשבינהו בשבועי וידע כמה שני בשבועי ה"ג לה בספרים ישנים הבאים מספרד ומישיבת גאונים מדוקדקים מוגהים ולא גרסיגן ונטפה חדא וכן בפי' ר"ח ז"ל והריני נותן לך טעם למי שגורס אותו ולמי שאינו גורס אותו דע כי במנהני הראשונים שתי חשבונות מבריאת עולם שאחת מוסיף על השני שנה אחת וזה נמצא מפורש בתשובת הגאונים בהרבה מקומות כי יש מי שחושב מתשרי שמולדו וי"ד וזה הוא החשבון הנכון יותר אע"פ שלא פשט מנהגו כי הוא מתחיל ממציאת העולם ויש מי שחושב מתשרי שמולדו בהר"ד וחושב את שלא נמצא כנמצא וזה מוסיף על הראשון בחשבונו שנה אחת וזהו שפשט עכשיו בכל המקומות הידועין לנו והוי יודע כי בית שני חרב במוצאי שביעית כמו שמפורש בערכין והוא חרב בשנת תכ"א לבנינו אלא שנת החרבן אינה נמנית בכלל שנות הבנין אלא בכלל שנות החרבן ואפשר שהיה זה מפני שנתפרסמה שטיפת החרבן מתחלת השנה והיא שנת ג' אלפים תתכ"ט לבריאת עולם לחושבין מן תשרי של וי"ד ומשנה זו ושנה זו בכלל אנו חושבין קע"ב שנה אחר חורבן הבית להשלמת ד' אלפים גם זה לחושבים מתשרי של וי"ד אבל לחשבוננו הפשוט מתשרי של בהר"ד שנת החרבן היא שנת ג' אלפים תת"ל לבריאת עולם וכשתטול שתי שנים מכל מאה ותוסיף לה על הפרט תבא לך שנת החרבן במוצאי שביעית שהיא ראשונה לשמטה והחושבים מתשרי שמולדו וי"ד צריכין להוסיף בחשבונם שנה אחת כדי שתתכוין להם ע"ד החשבון הזה שנת החורבן במוצאי שביעית וכל מה שתוסיף לחשוב על הדרך הזה אתה מוצא אי זו שתרצה לר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן שמראין הדברים שהלכה כמותו והיה מן הראשונים שהיה גורס ולטפי חדא שתא לפי שהיה חושב מתשרי של וי"ד ועכשיו שפשט החשבון מתשרי של בהר"ד אין אנו צריכין לגירסא ההיא ודע כי שנת ד' אלפים תת"ק לבריאת עולם היתה שנת שמטה לפי החשבון הזה ושנת חמשת אלפים תהיה שניה בשבוע ומאי דאמרינן התם בערכין בפרק אין בערכין אשתכח דשיתא בשבוע הוה לא על שנת החרבן הדברים כולן אמורים אלא על סוף החשבון שהיו מדברים בו כגון שנת ת"כ לבנין בית שני שהוא סוף הבנין אבל אינה שנת החרבן עליה אמרו אשתכח דשיתא בשבוע הוה ול"ג הוה חריב ומאי דאמר רב אשי התם שית שנין עד דסליק עזרא וקדיש לא קא חשיב לטעמייהו דרבנן קאמר ולא לטעמיה דר' יהודה אע"פ שסמך עליה ה"ר שלמה ז"ל בחשבונו בשמועה זו לא נראה לנו כדבריו ולא כחשבונו

ואם תשאל כיון שהחשבון הזה שמסר לנו רב הונא בריה דרב יהושע אינו לדעת שנת היובל אלא לדעת שנת השמטה לבדה כי שנת היובל אינה מתבררת מן החשבון הזה על מה תוצרך לומר נחשב כללים ביובלים ופרטי בשבועי ונשקול מכל מאה תרתי לא היה לו לומר אלא נישייליה לתנא דסדר עולם כמה חשיב ונחשבינהו בשבועי ודי היה לנו בזה תשובתך כאן הודיעך רב הונא שסדר שהיו חושבין בין היובלות ושמיטין בזמן שהיובל נוהג ללמדך שהלכה כר' יהודה ונפקא מינה למי שיודע תחלת היובלות וסופן ויודע אימתי נהגו ואימתי בטלו יכול לידע מזה החשבון למפרע השנים שהיו יובלות בפני הבית שיבנה במהרה בימינו אמן:

דף ד:

ודאמרינן אין מוכרין להם בהמה גסה בגברא דזבין לרדיא בלחוד ואי זבין להא ולהא כלומר אף לנכסתא שרי לזבוני ליה כמעשה דרב הונא ודאי בעיא לן שור של פטם מהו בגברא דזבין לרדיא בלחוד דאי זבין לנכסת' ודאי שרי וכדרב הונא והאידנא מזבינא להו סוסים ופרדו' לעובדי כוכבים דמגנו עילוון מידי דהוה אתריסי' וכלי זיין דמזבינין לפרסאי דמגנו עילוון מיהו שאלה ושכירות ודאי אסירי:
ואיכא מאן דאמר ביום ה' בסתם מותר להשכירן ולהשאילן מידי דהוה אכלים לבית שמאי שמצווה מן התורה על שביתתו לדבריהם ולא אמרו אלא בע"ש אבל בחמישי מותר ומפורש בברייתא בשבת בסוף פרק ראשון:

דף ח.

מתני' מתרפאין מהם רפוי ממון אבל לא רפוי נפשות. כתב הרי"ף ז"ל רפוי ממון בהמתו רפוי נפשות גופו והדין פירושה לא מסתגי אלא אליבא דרב יהודה משמיה דרב דאמר אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסי' מינייהו אבל אליבא דרבי יוחנן דאמר כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם ה"ל רפוי ממון דבר שאין בו סכנה רפוי נפשות דבר שיש בו סכנה ודרבי יוחנן עדיפא משום דחששא דרבנן היא ולקולא נקיטינן ועוד רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ואם אדם חשוב הוא החולה או שהעובד כוכבים הוא רופא מומחה מותר אפילו בדבר שיש בו סכנה ובלבד שלא יהא העובד כוכבים שונא כמינאי לר' אבהו:
ואם יש בקיאין עומדין על גביו מותר בעובד כוכבים המל את ישראל:

ומן המינים אין מתרפאין לעולם משום דמינות משכא כמעשה דבן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל ואע"ג דעבד רבי אבהו עובדא בנפשיה ביד יעקב מינאה לא סלקא ליה שפיר ולא גמרי' מינה:

[דף לא] האידנא ודאי קי"ל כרבי אלעזר דלא חייש לזיופא ויין בחותם אחד מותר ודאמר רב (בדף לט) בחותם אחד אסור איכא לאוקומא בעם הארץ חשוד שהחמירו בו יותר מעובד כוכבים וכולה שמעתה דהתם מוכח דבעם הארץ חשוד עסקינן ואיכא נמי לאוקימא בעובד כוכבים כגון ישראל המטהר יינו של עובד כוכבים ברשותו וישראל דר בחצר אחרת דאמרי' בסוף פרק רבי ישמעאל אע"פ שמפתח או חותם בידו אסור וחותם בתוך חותם בכל ענין מותר והרי הוא כשומר יושב ומשמר וכממונה שאינו בא לקיצין:

דף יח.

אמר שמואל אפילו שברי עבודת כוכבים. לכאורה הא דשמואל רהטא כריש לקיש ודלא כר' יוחנן וכיון דחזינן לרי"ף ז"ל שפסק כשמואל וכרבי יוחנן דאלמא לא פליגי אהדדי יש לנו לומר דלמא סבירא ליה לשמואל דעובד כוכבים מיזהר זהר בעבודת כוכבים דלא שכיחא דמיתברא ממילא עד דרתח עלה ומבטל לה ומשום הכי מותרין אפילו שברי עבודת כוכבים דאמרינן בטולה בטליה עובד כוכבים ולנשתברה מאליה לא חיישינן ואיכא מאן דמוקי לה להא דשמואל בשברי שברים מדמסקי' בסוף פרקין דכ"ע שברים אסורין ושברי שברים מותרין ושנויא דחוקה הוא להעמיד דברי הרי"ף ז"ל:

דף כ:

סיידה וכיירה לעבודת כוכבים וחדש נוטל מה שחדש פירוש נוטל ישראל מה שחדש עובד כוכבים והשאר מותר העמיד עליה עבודת כוכבים וסלקה הרי זו מותרת פירוש שסלקה העובד כוכבים והרי ודאי בטל משמשיה ואע"פ שלא בטל העבודת כוכבים עצמה אבל אם סלקה ישראל ודאי אסורה שאין ישראל מבטל לא עבודת כוכבים ולא משמשיה:

דף כב:

ההוא גברא דאיערבא ליה חביתא דאיסורא בחמריה כך היא הגירסא ברוב ספרים והרי"ף ז"ל כתב חבית דסתם יינן ול"נ אפילו יין נסך ואפילו יין ביין כך הוא דינו ואף על גב דאמר רב נחמן הלכה יין נסך יין ביין אסור ל"ק כאן קודם פדיון כאן לאחר פדיון

ודרבי אליעזר לחוד ודרשב"ג לחוד ולא קא נגען בהדי הדדי ולא מידי ואפשר דסבירא להו דהדדי ואפשר דפליגי בהדדי מיהו אנן קי"ל כתרוייהו כרבי אליעזר בפדיון וכרשב"ג ביין ובסתם יין דהא אפסיקא הלכתא כתרוייהו אע"ג דקי"ל דיש פדיון לאיסורי עבודת כוכבים ה"מ על ידי תערובת ובהנאה אבל בעיניהו אי נמי באכילה לא שמעי' ליה לרבי אליעזר דאמר יש פדיון ובשאר איסורי הנאה נמי לא אמרו יש פדיון ולא גמרי' מאיסורי עבודת כוכבים דאיכא למימר דלמא שאני עבודת כוכבים שתופסת את דמי' לפי' יש פדיון לאיסורי' דומיא דפירות שביעית בדרך מקח שזה יוצא וזה נכנס ופרי עצמו אסור ואע"פ שראינו לרב רבי שמואל ז"ל מרומרוג שכתב כי ה"ה לערלה וכלאי הכרם לא נראה לנו כן וליתא למתני' דתנן חדש יותץ ישן יוצן אלא בין חדש בין ישן יוצן דהא אפסיקא הלכתא כרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר אבל אם אפה את הפת בהיסק עצים של אשרה הפת אסורה בהנאה עד שיוליך הנאה לים המלח דהא אפסיקא הלכה בפסחים כר' דאמר יש שבח עצים בפת ודברים הללו מבוארים כל צרכן בפרק כל שעה:

דף כג:

[דף נ ע"ב] עבודת כוכבים שעובדים אותה במקל וכו'. קשיא לן דרב אדרב מדאמר רב יהודה אמר רב זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרת וי"ל אמוראי נינהו אליבא דרב ולי נראה קמייתא בשלא כדרכה ובתרייתא כדרכה וכולה שמעתא הכי מוכחא דאפילו בכדרכה כעין פנים להאסר התקרובת:

[דף נא ע"ב] ודאמרינן כל שהיא לפנים מן הקלקלון אפי' מים ומלח אסורין משום דכעין פנים הוא ומים ומלח נמי קרבין לגבי מזבח וזה אין לו בטלה עולמית חוץ מן הקלקלון דבר של גוי אסור פירוש עד שיבטלנו העובד כוכבים דה"ל כמשמשי עבודת כוכבים דבר שאינו של נוי מותר מיד הלכך הנרות של שעוה של עבודת כוכבים מותרין דלאו כעין פנים הוא אבל הפת אסורה דהויא לה כעין פנים ואין לתקרובת עבודת כוכבים בטלה וכ"ש לחמם שאין בו ספק שכל אוכליו יטמאו:

דף כד.

[דף נב ע"ב] כי קא מיבעיא ליה אליבא דמ"ד בית חוניו לאו בית עבודת כוכבים הוא דתנן הכהנים ששמשו וכו' או דלמא ל"ש פירוש דאע"ג דמותרין נינהו מאיסי לגבוה א"ל אסורין מקרא היה בידינו ושכחנוהו וכו' עד הקדשנו שהקדשני אחרים תחתיהן פירוש ואע"פ שהם מותרים מן התורה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפ"ה קנסי' וה"ה לכלים

דבית חוניו ולא שנא דכיון דאתעביד בהו שחוטי חוץ מאיסי לגבוה ולא אתי האי שנויא דר' כמימרא דאמוראי דלקמן בהאי פירקא דאמרי עשה בה מעשה אסרה מנלן מכלים דאחז ונראה לנו דרבי ס"ל אפילו עשה בה מעשה לא אסרה להדיוט אבל לגבוה מאיסא לימא מסייע ליה וכו' עד אמר רב אשי ששקצם לעבודת כוכבים פירוש ואמאי והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דאע"ג דעובד כוכבים מישראל קני דכתיב וישב ממנו שבי אבל מגבוה לא דכתיב לה' הארץ ומלואה ואפילו הכי מאיסי לגבוה אמר רב פפא התם קרא ואשכחו ודרשו דנפקו להו לחולין על ידי ישראל וזכו בה עובדי כוכבים מיד ישראל דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה וכי תימא אם איתא דלא מאיסי ליתברינו עובדי כוכבים וליבטיל איסורא דידהו ולישתרו אבנים שלימות אמר רחמנא וכו' ואי קשיא לך מאי שנא אבני מזבח דנפקו להו לחולין ע"י פריצי ישראל וכלים דאחז לא נפקי לחולין על ידי ישראל דבני מעילה נינהו כלי שרת שאני כי ההיא דתנן אין מועל אחר מועל במוקדשים אלא בהמה וכלי שרת וכו' כיצד היה שותה בכוס של זהב בא חבירו ושתה בא חבירו ושתה כולן מעלו וכו' אבל שאר הקדשות כגון אבני מזבח וכספה וזהבה של ירושלים יכולין היו לצאת לחולין על ידי ישראל דבני מעילה נינהו כדאמרינן בעלמא והלא מעל הגזבר וכיון דמעל נפקו להו לחולין אבל ע"י עובדי כוכבים דלאו בני מעילה נינהו לא ומשום הכי איצטריכא ליה לרב פפא לשנויי ולדחויי התם קרא אשכחו ודרשו שעל ידי פריצי ישראל יצאו לחולין דכתיב ובאו בה פריצים וחללוהו. כך קבלנו פירושה מרבותינו ז"ל:

דף כח.

וחמרא דעד ברזא אסור בשתיה אבל בהנאה מותר ואידך שרי אפילו בשתיה. ודין נצוק מצינו שהחמיר בו הרי"ף ז"ל ואני דעתי נוטה להתירו בדיעבד כיון דפלוגתא דרב הונא ורב נחמן הוא כל בדרבנן לקולא נקיטיה דהא קי"ל דטהרה עדיפי מיין נסך והנצוק אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה ויש לנו מזה לסמוך להתיר ביין נסך ניצוק בדיעבד ואם תאמר דלמא כי עדיפי טהרות מיין נסך בספיקן אבל בודאן יין נסך חמור יש להשיב ניסוך נמי כיון דפלוגתא דאמוראי היא ה"ל ספק ועוד הא דתני רבי חייא כגון שפחמתו צלוחית מסייע ליה לרב נחמן דס"ל ניצוק אינו חבור ודאסיקנא בגמרא פחמתו צלוחיתו תפשוט לך ניצוק תיבעי לך ומ"מ ה"ל ספיקא דרבנן ודאמר להו רב ששת להנהו סבוואתה קטיפו קטופי או נפיצו נפוצי לא הויא ראיה לאיסור דכיון דספיקא הוא לכתחלה שפיר דמי להרחיק מן האיסור אבל בדיעבד אין לנו ראיה לאסור וההיא דאמרי' בגמרא כח עובד

כוכבים דרבנן דנפק לבראי גזרו ביה רבנן לא נפיק לבראי לא גזרו ביה רבנן לא הזכירה הרי"ף ז"ל משום דלא אזלא כרב הונא דרב פפא הוא דתרגומה בעובד כוכבים המערה למדחיה לדרב הונא וה"ר שמואל ז"ל כתבה בפסק הלכה ומסתברא נמי הכי משום דרב פפא בתרא הוא:

דף ל:

אביי אמר לא חשו להם חכמים משום דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים סוגיין בכולה מסכתא דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים אסור ובפ' השוכר אסיקנא דמותר והרי"ף ז"ל כתב דלית הלכתא כסוגיין ולי נראה דלכתחלה אסור להתעסק עמו אבל אם היה ישראל נושה בו ומכר עבודת כוכבים והביא לו יין נסך והביא לו כיון שאינו תופס את דמיו ביד עובד כוכבים אלא ביד ישראל מותר ישראל ליפרע ממנו ולהציל מידו את חובו אבל לכתחלה ובידוע גזרו בעובד כוכבים אטו ישראל דקיימא לן עבודת כוכבים תופסת את דמיה ביד ישראל:

דף לא:

(גמ' דף עג) איתמר יי"נ שנפל לבור וכו'. פי' היכא דנפל יין האיסור ליין ההיתר עד שלא נפלו המים כ"ע לא פליגי דמצא מין את מינו וניער דאסור אם אין ההיתר רבה על שניהם כי פליגי כשנפלו המים ראשונה לבור דהכא בין חזקיה בין ר' יוחנן כולהו סבירא להו כמאן דמתני לה אדרבין דאמר בעי' תחלה ר' יוחנן סבר לא שנא היכא דנפל יין האיסור שני להן ואח"כ נפל יין ההיתר באחרונה דבטיל ליה האיסור מעיקרא שלא היה בו שיעור לתת טעם במים ואע"פ שנפל יין ההיתר ונצטרף לתת טעם במים והגדילו בהיתר מותר שכבר בטל האיסור מעיקרא ולא שנא דמיהם הכי היכא שנפל יין ההיתר שני להן ואח"כ נפל יין האיסור באחרונה ויש בהו בין שניהם לתת טעם במים מותר דרואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רבים עליו ומבטלין אותו וחזקיה סבר הגדילו המים בהיתר דנפלו הן תחלה ואח"כ נפל יין האיסור ולא היה בו שיעור לתת טעם במים ובטל הוא מקמי דליתיה חמרא דהיתירא דניסייע ליה מותר אע"ג דאתא וסייעיה לבסוף לא משגחי' ביה ומותר הואיל ובטל האיסור מעיקר נפילתו אבל הגדילו באיסור שנפלו המים תחלה ויין ההיתר שניה אי נמי איפכא דלאו דוקא ואחר כך הגדילו באיסור שנפל יין האיסור באחרונה ומצא באותה שעה מין ההיתר ומצטרף עמו בשעת נפילתו ומסייעו לתת טעם יין במים המותרים אסור כל מה שיש בבור אמרי' רואין כך קבלנו פירושה

מרז"ל והלכה כרבי יוחנן דסוגיין בעלמא כוותיה דקי"ל כל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כאילו אינו ושאינו מינו רבה עליו מים ומבטלו והרי"ף ז"ל לא כתב מכל דברי שמועה זו כלום:

כתב הרי"ף ז"ל מתחלה בהלכות בפסקא דכל איסורין שבתורה איכא מ"ד הלכה כרב ושמואל ואיכא מ"ד הלכה כרבי יוחנן וריש לקיש ואנן מספקא לן מילתא ולא אברירה גבן כהוגן אח"כ צוה לתקן נוסח ההלכות ולכתוב ומסתברא דהלכה כרב ושמואל דפלוגתא דאביי ורבא בחמירא דחטי וחמירא דשערי ובחלא דחמרא וחלא דשכרא כרב ושמואל שייכא וכן כתוב ברוב נוסחי ההלכות וכשבאתי ללוניל ראיתי ספר א' שבא מעבר לים והיה כתוב בו בכתב ידי אחד מתלמידי הרב ז"ל בלשון ערבי מכתב שפירשו כך בסוף ימיו של רבינו חזר בו מפסק זה לפי שאין לנו ראיה מפלוגתא דאביי ורבא שיש להעמידה בטבל ויי"נ ודעתו של הרב ז"ל היה מכרעת לפסוק כר' יוחנן וריש לקיש אלו דברי התלמיד שהעיד על רבו וזהו הפסק הנכון שראוי לסמוך עליו וההלכות שבמסכת חולין מוכיחות כן ושם נוסיף לבאר עוד בע"ה:

וכן מ"ש הרי"ף ז"ל במשנה אלו אסורין ואוסרין בכל שהוא ליתיה להאי כללא דקי"ל חמץ בפסח אסור ואוסר בכל שהוא אין זה פסק ברור אצלינו דהא אוקימנא בגמ' האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה והוא הדין לככרות של בעל הבית בחמץ בפסח כדקתני התם רבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית ואין כאן זכר לתערובת חמץ מין במינו או שלא במינו ע"י בילה ועירוב טעמים ודין אחר הוא ונפרשנו במקומו בע"ה ודע כי הפרש יש בין איסור משהו האמור לענין חמץ בפסח ובין אסורין בכל שהוא האמור כאן כי משהו האמור להלן הוא אמור על עצם האיסור וכל שהוא אמור כאן הוא אמור על ההיתר לומר שאין האיסור בטל אפילו באלף של היתר:

אמר רבי זרחיה הלוי מקומות חסרים בהלכות נראו בטעות ידי סופר ואולי יצאה הטעות מידי הסופר הראשון כי נמצא החסרון הזה בכל הנוסחאות שבאו לידינו:

דף לב.

בבבא קמא בפ' מרובה גנב וטבח ביוה"כ משלם תשלומי ד' וה' אמאי נהי דקטלא ליכא מלקות מיהא איכא והא קי"ל ראינו לוקה ומשלם אמרי' משמיה דרבי יוחנן בטובח ע"י אחר אח"כ כתוב בהלכות וחסר משם כל מה שאמור בגמ' מן הא מני ר"מ היא עד כל חבוראתא כולה משמיה דרבי יוחנן אמרי בטובח ע"י אחר ואין הענין שלם בפחות מזה:

וכן בפ' המפקיד אמר רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ולא קרוב לנכסי קטן ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן באחי מאימא ולא קטן בנכסי שבוי דילמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן ולא קרוב מחמת קרוב בנכסי קטן כיון דלא מאחי אתי לאחזוקי בהו ולא היא ל"ש אחי דאבא וכו' וחסר משם כל מה שאמור בגמרא אמר רבא שמע מינה מדרב הונא וכו' עד ולא היא ואין הענין שלם בפחות מזה: